

O. Szczepan T. Prażkiewicz OCD*
Dykasteria Spraw Kanonizacyjnych, Rzym

CNOTA NADZIEI W PRAKTYCE KANONIZACYJNEJ JAKO JEDNA Z ZASADNICZYCH W PROCESACH PROWADZONYCH „SUPER VIRTUTIBUS”

THE VIRTUE OF HOPE IN CANONIZATION PRACTICE AS ONE OF THE ESSENTIAL VIRTUES IN „SUPER VIRTUTIBUS” PROCESSES

Summary

After a concise outline of the current canonization process, with its four possible paths to being raised to the altars (martyrdom, heroic practice of virtue, voluntary self-giving, and approval of a cult that has existed since time immemorial), the author recalls that in each of these paths, though not always to the same degree, the practice of virtue is taken into account: in martyrs as further preparation for martyrdom; in those who voluntarily give their lives, as proof of their correct Christian life that led to this heroic decision; and in processes along the path of virtue, as the fundamental sine qua non criterion for establishing the perfection of their lives.

Next, drawing on statements from the Magisterium, the author clarifies the concept of the virtue of hope as one of the three theological virtues, which testifies to the exceptional trust in God of the candidate for sainthood and to their basing their life on God's promises, even in the face of the most difficult trials. He emphasizes that in the canonization process, examining the virtue of hope is a key

* Szczepan T. Prażkiewicz OCD – dr hab. nauk teologicznych, autor wielu publikacji z duchowości i mariologii, w l. 2005–2020 doradca Referatu Spraw Kanonizacyjnych w Krakowskiej Kurii Metropolitalnej, od 2020 r. relator Dykasterii Spraw Kanonizacyjnych. Red. serii Wydawnictwa Karmelitów Bosych w Krakowie Świętość Kanonizowana (ukazało się 15 tomów); w 2022 r. zainicjował serię tegoż wydawnictwa Życie i Świętość. Adres do korespondencji: szczpn@gmail.com; ORCID: 0000-0003-4103-0735.

element, as it is linked to the hope of eternal life in heaven and complete trust in God's help.

After explaining the canonical examination of candidates' practice of the virtue of hope, the article presents this practice using the example of Father Aleksander Woźny (1910–1983) from Poznań, whose heroic virtues were confirmed by Pope Francis on December 17, 2022 when he granted him the title of Venerable Servant of God.

In the conclusion of the article, drawing on the process documentation of numerous candidates for sainthood, the author notes that hope was manifested in them, among other things, through: entrusting themselves to God's will; accepting suffering and illness; persevering despite persecution; nourishing themselves with prayer and the sacraments, especially the Eucharist; undertaking apostolate and serving others; building peace and reconciliation; daily optimism and a positive approach to life; a serene and confident expectation of death, seen as the final encounter with God and eternal life. Hope in the lives of candidates for the altars makes their prayer a school of hope, roots the Church's pastors in Christ, transforms suffering into love and gives optimism, allows and helps them achieve victory in spiritual trials, and enables them to live everyday life with simplicity and humility, and above all, in boundless trust in Providence.

Keywords: heroic virtues, canonical examination, theological assessment, Fr. Aleksander Woźny

Streszczenie

Po syntetycznym nakreśleniu aktualnej praktyki kanonizacyjnej z jej czterema możliwymi drogami na ołtarze (męczeństwo, heroiczna praktyka cnót, dobrowolne oddanie życia i zatwierdzenie kultu istniejącego od niepamiętnych czasów) autor przypomina, że w każdej z tych dróg, jednakże nie zawsze w takim samym stopniu, brana jest pod uwagę praktyka cnót: u męczenników jako dalsze przygotowanie do męczeństwa, u osób, które dobrowolnie oddają życie, jako dowód na ich poprawne życie chrześcijańskie, które doprowadza do podjęcia tej heroicznej decyzji, i w procesach na drodze cnót, jako zasadnicze kryterium *sine qua non* stwierdzenia doskonałości ich życia.

Następnie, bazując na wypowiedziach Urzędu Nauczycielskiego, autor precyzuje pojęcie cnoty nadziei jako jednej z trzech cnót teologicznych, która świadczy o wyjątkowym zaufaniu kandydata na ołtarze do Boga i oparciu przez niego życia na Bożych obietnicach, nawet w obliczu najtrudniejszych prób. Podkreśla, że w procesie kanonizacyjnym badanie cnoty nadziei jest elementem kluczowym, ponieważ wiąże się z nadzieją na życie wieczne w niebie oraz całkowitą ufnością w Bożą pomoc.

Po wyjaśnieniu, jak wygląda kanoniczne badanie praktykowania cnoty nadziei przez kandydatów, artykuł przedstawia tę praktykę na przykładzie ks. Aleksandra Woźnego (1910–1983) z Poznania, którego heroiczne cnoty zatwierdził papież Franciszek 17 grudnia 2022 roku, przyznając mu tytuł Czcigodnego Sługi Bożego.

W zakończeniu artykułu, bazując na dokumentacji procesowej licznych kandydatów na ołtarze, autor zaznacza, że nadzieja przejawiała się u nich między innymi w zawierzeniu woli Bożej; przyjmowaniu cierpienia i choroby; wytrwałości, mimo prześladowań; karmieniu się modlitwą i sakramentami, zwłaszcza Eucharystią; podejmowanym apostołstwem i służbie bliźnim; budowaniu pokoju i pojednania; codziennym optymizmem i pozytywnym podchodzeniu do życia; pogodnym i ufnym oczekiwaniu na śmierć, widzianą jako ostateczne spotkanie z Bogiem i życie wieczne. Nadzieja w życiu kandydatów na ołtarze czyni z ich modlitwy szkołę nadziei, zakorzenia pasterzy Kościoła w Chrystusie, przemienia cierpienie w miłość i daje optymizm, pozwala i dopomaga osiągać zwycięstwo w próbach duchowych, a w codzienności żyć w prostocie i pokorze, a nade wszystko w bezgranicznym zaufaniu Opatrzności.

Słowa kluczowe: heroiczność cnót, badanie kanoniczne, ocena teologiczna, ks. Aleksander Woźny

*

WPROWADZENIE

W obecnej praktyce beatyfikacyjnej i kanonizacyjnej, zreformowanej przez św. Jana Pawła II konstytucją apostolską *Divinus perfectionis Magister* z 1983 roku¹, potwierdzoną instrukcją *Sanctorum Mater*, zatwierdzoną przez Benedykta XVI w 2007 roku², i uzupełnioną listem apostolskim Franciszka *Maiorem hac dilectionem* z 2017 roku³, istnieją cztery drogi na ołtarze⁴. Najstarszą z nich była droga męczeństwa, później, po ustaniu prześladowań z pierwszych wieków, pojawiła się droga heroiczności cnót, i najnowsza, bardzo nam współczesna, bo wprowadzoną zaledwie siedem lat temu, jest droga dobrowolnego oddania życia w imię Ewangelii. Należałoby do nich dodać jeszcze drogę papieskiego potwierdzenia staro-

¹ „Acta Apostolicae Sedis” 75 (1983), s. 349–355.

² Tamże, 99 (2007), s. 465–517.

³ Tamże, 109 (2017), s. 831–834.

⁴ M. Inglot, *Ofiarowanie życia jako droga do świętości kanonizowanej według motu proprio papieża Franciszka „Maiorem hac dilectionem” z 11 lipca 2017 r.*, w: *Prawo i praktyka kanonizacyjna za pontyfikatu papieża Franciszka*, red. L. Fiejdasz-Buczek, Lublin 2019, s. 59–61.

żytnego kultu, oddawanego świątobliwym osobom *ab immemorabili* (od niepamiętnych czasów)⁵.

Oczywiście w każdej z tych dróg, jednakże nie zawsze w takim samym stopniu, brana jest pod uwagę praktyka cnót przez kandydatów do chwały ołtarzy: u męczenników jako dalsze przygotowanie do męczeństwa i wytrwanie w wierze i miłości do końca, z nadzieją otrzymania nagrody w niebie; u osób, które dobrowolnie oddają życie w imię Ewangelii jako dowód na ich poprawne życie chrześcijańskie, które doprowadza do podjęcia tej heroicznej decyzji; i – w końcu – w procesach *super virtutibus* jako zasadnicze kryterium *sine qua non* stwierdzenia doskonałości ich życia, w ponadprzeciętnym, to jest heroicznym (*supra communem modum*), przylgnięciu do Chrystusa i upodobnieniu się do Niego⁶.

W niniejszym studium pragniemy zastanowić się nad cnotą nadziei w praktyce kanonizacyjnej, ukazując ją jako jedną z zasadniczych w procesach prowadzonych *super virtutibus*. Posługując się metodą analityczną, ukażemy pojęcie nadziei w teologii, w *Katechizmie Kościoła katolickiego*, zatwierdzonym w 1992 roku przez papieża Jana Pawła II, gdzie nadzieja jawi się jako cnota teologalna, zakorzeniona w ufności w obietnice Chrystusa i w działaniu Ducha Świętego (nr 1817–1818). Za encykliką Benedykta XVI *Spe salvi* (2007)⁷ ukażemy nadzieję jako czynną siłę przemieniającą świat – *spes operans*. Przywołamy nadto nauczanie papieża Franciszka z bulli ogła-

⁵ S. Ryłko, *Historia praktyki kanonizacji, beatyfikacji i kultu świętych i błogosławionych*, Świętość Kanonizowana, red. S.T. Praśkiewicz, t. 1, Kraków 2008, s. 63–72; A. Scaber, *Procedury kanonizacyjne do pontyfikatu Jana Pawła II*, Świętość Kanonizowana, red. S.T. Praśkiewicz, t. 2, Kraków 2008.

⁶ Każdej z tych dróg, z wyjątkiem najnowszej, poświęciliśmy dużo uwagi podczas Ogólnopolskich Kursów dla Postulatorów, organizowanych w Krakowie w l. 2007–2015, publikując potem materiały z tychże kursów w monograficznych tomach serii wydawniczej Świętość Kanonizowana: *Postępowanie beatyfikacyjne drogą męczeństwa*, t. 8, Kraków 2012; *Postępowanie beatyfikacyjne na drodze heroiczności cnót*, t. 3, Kraków 2009; *Sprawy dawne*, t. 7, Kraków 2011. Natomiast o tytule do beatyfikacji z racji dobrowolnego ofiarowania życia *propter caritatem* wypowiedzieliśmy się m.in. w artykule: *Nowa droga na ołtarze (Maiorem hac dilectionem)*, „Carolus” (2017) 29, s. 14–15; zob. nadto: M. Bartolucci, *Una quarta via per la beatificazione*, w: Congregazione delle Cause dei Santi, *L’offerta della vita nelle Cause dei Santi. Motu proprio „Maiorem hac dilectionem” di Papa Francesco. Testo e commento*, Città del Vaticano 2017; M. Inglot, *Ofiarowanie życia jako droga do świętości kanonizowanej według motu proprio papieża Franciszka „Maiorem hac dilectionem” z 11 lipca 2017 r.*, w: *Prawo i praktyka kanonizacyjna za pontyfikatu papieża Franciszka*, red. L. Fiejdasz-Buczek, Lublin 2019, s. 57–71; W. Kiwior, *Ofiarowanie życia jako tytuł do beatyfikacji*, w: *W kręgu Świętych i przyszłych Świętych Kościoła, Karmelu i Polski*, red. S.T. Praśkiewicz, Kraków 2021, s. 25–40.

⁷ „Acta Apostolicae Sedis” 99 (2007), s. 985–1027.

szającej Jubileusz Zwyczajny Roku 2025 *Spes non confundit* (2024)⁸, które nadaje nadziei wymiar wspólnotowy i pastoralny – *spes misericors et communitaria*, czyniąc z niej dynamizm Kościoła pielgrzymującego.

W drugim punkcie artykułu, przywołując nauczanie Benedykta XIV (*De servorum Dei beatificatione et beatorum canonizatione*, Romae 1747–1751) ukażemy nadzieję jako akt duszy ukierunkowany ku Bogu – *finis ultimus* – oraz miernik heroicznego cnót. Przywołamy równocześnie kwestię wzajemnego powiązania cnót (*connexio virtutum*), co nie jest bez znaczenia w dochodzeniu beatyfikacyjnym.

Wyjaśnimy nadto, że kanoniczne badanie praktyki cnoty nadziei przez kandydatów na ołtarze jest procesem złożonym, który obejmuje analizę ich spuścizny pisarskiej (o ile ją pozostawili), dokumentów i zeznań świadków ich dotyczących, przedłożymy w kolejnym, trzecim punkcie artykułu heroiczną praktykę cnoty nadziei przez sługę Bożego Aleksandra Woźnego (zm. 1983), co należy postrzegać w kluczu zarówno ilustracyjnym, jak i reprezentatywnym, wszak kandydat na ołtarze był także alumnem seminarium duchownego w Gnieźnie – miejscu, w którym szkic niniejszego artykułu był przedłożony.

W zakończeniu, bazując na osobistym doświadczeniu wieloletniej pracy w Kongregacji, dziś Dykasterii Spraw Kanonizacyjnych, zasygnalizujemy praktyczne aspekty przejawów nadziei w procesach beatyfikacyjnych i kanonizacyjnych, ukazując – zgodnie z tematem artykułu – jak cnota nadziei jest istotną w kanonicznym badaniu ewangelicznej doskonałości sług i służebnic Bożych, by mogli zostać wpisani w poczet błogosławionych lub do kanonu świętych Kościoła. Jako otwarci na głos Ducha Świętego, który „wieje kędy chce” (J 3,8), uprzedzali oni często orzeczenia Urzędu Nauczycielskiego Kościoła, także w odniesieniu do cnoty nadziei.

POJĘCIE CNOTY NADZIEI

Zgodnie z tematem przedłożenia mamy przyjrzeć się bliżej cnocie nadziei w procesach prowadzonych *super virtutibus*. Nadzieja jest jedną z trzech cnót teologalnych i jej praktyka oceniana jest w postępowaniu kanonizacyjnym obok wiary i miłości, a także cnót kardynalnych i im pokrewnych pod kątem heroicznego, stając się jednym z ważnych kryteriów stwierdzania świętości, świadczącym o wyjątkowym zaufaniu kandydata do Boga i oparciu przez niego życia na Bożych obietnicach, nawet w obliczu najtrudniejszych prób.

⁸ „Acta Apostolicae Sedis” 116 (2024), s. 647–665.

Jakkolwiek nie ignoruje się zasady powiązania cnót (*connexio virtutum*), to znaczy faktu, że skoro ktoś wierzy w Boga (wiarą), nie może Go nie kochać (miłością), a skoro jest człowiekiem wierzącym i kochającym, nie może nie ufać Bogu i nie oczekiwać na spełnienie Jego obietnic (nadzieja)⁹, to jednak w procesie kanonizacyjnym badanie cnoty nadziei jest elementem kluczowym, ponieważ wiąże się z nadzieją na życie wieczne w niebie oraz całkowitą ufnością w Bożą pomoc. Kandydat do chwały ołtarzy musi wykazać się nie tylko wiarą i miłością, ale także postawą nadziei, czyli spokojnym i radosnym oczekiwaniem, że spełnią się Boże obietnice. Innymi słowy, nadzieja w kontekście kanonizacji oznacza wewnętrzną postawę życia i dążenie do osiągnięcia przyszłego najwyższego dobra, to jest zbawienia, nawet w obliczu trudności i cierpienia. Podstawą takiej postawy nadziei jest zawierzenie Bożemu autorytetowi i wewnętrzne przekonanie o wielkości zasług męki Chrystusa.

Katechizm Kościoła katolickiego definiuje nadzieję jako cnotę teologalną,

[...] dzięki której pragniemy jako naszego szczęścia Królestwa niebieskiego i życia wiecznego, pokładając ufność w obietnicach Chrystusa i opierając się nie na naszych siłach, ale na pomocy łaski Ducha Świętego (1817). Cnota nadziei odpowiada dążeniu do szczęścia, złożonemu przez Boga w sercu każdego człowieka; podejmuje ona te oczekiwania, które inspirują działania ludzi; oczyszcza je, by ukierunkować je na Królestwo niebieskie; chroni przed zwątpieniem; podtrzymuje w każdym opuszczeniu; poszerza serce w oczekiwaniu szczęścia wiecznego. Żywa nadzieja chroni przed egoizmem i prowadzi do szczęścia miłości (1818).

Zwróćmy uwagę, że cnocie nadziei poświęcił swą encyklikę *Spe salvi*¹⁰ papież Benedykt XVI. Określił ją jako *spes operans*, stwierdzając, że zdolność do heroicznego życia, jakiego wymaga się od kandydatów na ołtarze, zależy „od miary nadziei, jaką nosimy w sobie i na jakiej budu-

⁹ Szerzej na ten temat: „W aspekcie kanonizacji Benedykt XIV utrzymywał, że różnymi teologami i filozofami, iż »cnoty są ze sobą powiązane do tego stopnia, iż posiadając jedną z nich, można też uznać, że się posiada i inne«. Stąd wyciągnął praktyczny wniosek, że w procesie kanonizacyjnym w zasadzie wystarczyłoby udowodnienie jednej cnoty, a tym samym i inne byłyby wystarczająco pewne. W praktyce jednak do kanonizacji to nie wystarcza – wymaga się udowodnienia praktyki wszystkich cnót. Można bowiem być pokornym, nie będąc mężnym. Z drugiej jednak strony, chociaż do kanonizacji udowadnia się praktykę wszystkich cnót teologicznych i moralnych, to jednak niektórych świętych chwali się szczególnie za ich wiarę, innych za cierpliwość. Cnoty bowiem nie są praktykowane przez wszystkich świętych w tym samym stopniu” (H. Misztal, *Doskonali w miłości. Świeccy święci i błogosławieni*, Lublin 1992, s. 256).

¹⁰ „Acta Apostolicae Sedis” 99 (2007) s. 985–1027.

jemy. Święci, ponieważ byli pełni wielkiej nadziei, potrafili przejść wielką drogę «bycia-człowiekiem» w taki sposób, jak to przed nami zrobił Chrystus»¹¹.

Nie sposób nie przywołać nadto nauczania papieża Franciszka o nadziei, którego wykładnię, oprócz wielu innych wypowiedzi¹² znajdujemy w bulli ogłaszającej Jubileusz Zwyczajny Roku 2025 *Spes non confundit*¹³. Nauczanie to nadaje nadziei wymiar wspólnotowy i pastoralny – *spes misericors*¹⁴ *et communitaria*¹⁵, czyniąc z niej dynamizm Kościoła synodalnego¹⁶. Słów o nadziei nie brakuje także w adhortacji apostolskiej *Evangelii gaudium*, gdzie papież konkluduje, że „to Zmartwychwstały, który mówi nam z mocą, napęliającą nas olbrzymią ufnością i głęboką nadzieją”¹⁷.

Przysłowie mówi, że „nadzieja umiera ostatnia” i tak staje się ona dla człowieka czymś niezbędnym do normalnego funkcjonowania w świecie. Pełnia nadziei zawarta jest w nauce chrześcijańskiej i odnosi się do Chrystusa, w którym zawarły się, dzięki dziełu odkupienia, wszystkie nadzieje człowieka. Teologia umieszcza nadzieję wśród cnót teologicznych – najistotniejszych dla wierzącego człowieka, odnoszących się bezpośrednio do samego Boga i budujących z Nim relacje. Nadzieja jest wyznacznikiem

¹¹ Tamże, nr 39.

¹² Np. w homilii podczas niesporów uroczystości Wniebowstąpienia Pańskiego w 2024 r. w bazylice św. Piotra w Watykanie, kiedy to została ogłoszona i odczytana papieska bulla oficjalnie ogłaszająca Jubileusz Roku 2025, papież podkreślił, że nadziei potrzebuje „społeczeństwo, w którym żyjemy, często pogrążone wyłącznie w teraźniejszości i niezdolne do patrzenia w przyszłość”. Potrzebuje jej „stworzenie, poważnie zranione i oszepecone przez ludzki egoizm”. Potrzebują jej „ludy i narody, które stoją w obliczu jutra pełnego niepokojów i lęków, podczas gdy arogancko trwa nadal niesprawiedliwość, ubodzy są odrzucani, wojny sięją śmierć, ostatni wciąż pozostają na dole listy, a marzenie o braterskim świecie może wydawać się złudzeniem”. Potrzebują jej „ludzie młodzi, często zdezorientowani, ale pragnący żyć w pełni”. Potrzebują jej „osoby starsze, których kultura wydajności i odrzucenia nie potrafi już szanować i słuchać”. Potrzebują jej „chorzy i wszyscy zranieni na ciele i duchu, którzy mogą doznać ulgi dzięki naszej bliskości i naszej trosce” (<https://archwwa.pl/wiadomosci/franciszek-kosciol-potrzebuje-nadziei/> [dostęp: 3.11.2025]). Gdzie indziej papież Franciszek podkreślał, że „nadzieja nie jest pasywnym czekaniem, lecz działaniem w świecie, przezwyciężaniem trudności, okazywaniem czułości ubogim i budowaniem pokoju, często poprzez konkretne, prospołeczne działania” (<https://pl.aleteia.org/2024/05/08/papiez-franciszek-o-cnocie-nadziei-bog-wybacza-wszystko/> [dostęp: 3.11.2025]).

¹³ „Acta Apostolicae Sedis” 116 (2024), s. 647–665.

¹⁴ Wszak także „dzieła miłosierdzia są dziełami nadziei, które budzą w sercach uczucia wdzięczności” (tamże, nr 11).

¹⁵ „Wspólnota chrześcijańska nie może bowiem ustępować nikomu miejsca we wspieraniu potrzeby *społecznego przymierza na rzecz nadziei*” (tamże, nr 9).

¹⁶ Tamże, nr 17.

¹⁷ „Acta Apostolicae Sedis” 105 (2013), s. 1019–1139, nr 288.

myślenia w wierze na życie wieczne w obecności Boga, ukierunkowując ku sądowi ostatecznemu i zbawieniu¹⁸.

KANONICZNE BADANIE PRAKTYKOWANIA CNOTY NADZIEI

Według Benedykta XIV, autora monumentalnego dzieła *De servorum Dei beatificatione et beatorum canonizatione* –

[...] heroiczna sprawczość nazywana nadzieją pomaga i skłania do dążenia ku celowi ostatecznemu i przedsięwzięcia środków do niego prowadzących. Zakłada ona wielkie zaufanie, a nawet pewność osiągnięcia celu, gdyż nadzieja ta jest pokładana w Bogu i przejawia się we wszystkich ludzkich potrzebach nieustannie, ochoczo i mocno bez żadnych wątpliwości¹⁹.

Badanie praktykowania cnoty nadziei przez kandydatów na ołtarze jest procesem złożonym, który obejmuje analizę ich spuścizny pisarskiej (o ile ją pozostawili), dokumentów ich dotyczących, takich jak na przykład zapisy kronikarskie, artykuły prasowe czy inne publikacje, ewentualne odniesienia dotyczące tych kandydatów w korespondencji innych osób, a także badanie życia sług Bożych w kontekście czasów i otoczenia, w jakim żyli.

Bardzo ważne są zeznania naocznych świadków życia kandydatów, a jeśli takowych już nie ma, świadków *de auditu a videntibus*, czy nawet *de auditu ab adientibus*. Przywołajmy pytania, jakie podręczniki prawa kanonizacyjnego proponują trybunałom diecezjalnym w przesłuchaniu świadków w odniesieniu do praktykowania cnoty nadziei przez osoby objęte dochodzeniem do beatyfikacji. Świadek winien więc przedstawić:

a) „Stałe przejawy praktyki nadziei teologalnej u służby Bożego w różnych okresach życia, a szczególnie w tym ostatnim (np. zaufanie do Boskiego Miłosierdzia i zasług Jezusa Chrystusa, szukanie na pierwszym miejscu wartości chrześcijańskich poprzez pogodę ducha w nawet ciężkich przeciwnościach i próbach w życiu, w dystansie do dóbr doczesnych, pragnieniu zbawienia duszy);

b) Okoliczności i uwarunkowania, w których sługa Boży w sposób szczególny praktykował cnotę;

c) Środki, jakie stosował sługa Boży, aby w sobie i innych pomnażać cnotę nadziei;

¹⁸ Ł. Delewski, *Teologiczne rozumienie nadziei*, „Studia Pelplińskie” (2016) 49, s. 52.

¹⁹ Benedictus XIV (Prosper de Lambertinis), *De Servorum Dei Beatificatione et Beatorum Canonizatione. Nova editio*, Città del Vaticano 2015, III/1, 23, 16.

- d) Zachowanie się sługi Bożego wobec nadchodzącej śmierci;
- e) Okoliczności czasu i miejsca odnoszące się do ewentualnych braków i niedoskonałości sługi Bożego w praktykowaniu nadziei”²⁰.

Oczywiście sędzia prowadzący dochodzenie i przesłuchujący świadków może zadać pytania bardziej szczegółowe i osobiste, by złożone świadectwo wyraźnie wskazywało na praktykowanie przez kandydata cnoty nadziei w stopniu heroicznym.

HEROICZNA PRAKTYKA CNOTY NADZIEI PRZEZ CZCIGODNEGO SŁUGĘ BOŻEGO ALEKSANDRA WOŹNEGO

Chcemy spojrzeć na praktykę cnoty nadziei w przypadku chociażby jednego z kandydatów na ołtarze, bardzo związanego z tym miejscem, bo byłego alumna gnieźnieńskiego seminarium duchownego w latach 1928–1930, czcigodnego sługi Bożego, ks. Aleksandra Woźnego²¹. Nie zapominajmy o ówczesnej, trwającej do 1946 roku, unii personalnej archidiecezji gnieźnieńskiej z archidiecezją poznańską. Alumni obu diecezji studiowali filozofię w seminarium w Gnieźnie, teologię zaś w Poznaniu. Tak było właśnie w przypadku ks. Woźnego z archidiecezji poznańskiej, zmarłego 21 sierpnia 1983 roku, heroiczną cnót którego zatwierdził papież Franciszek 17 grudnia 2022 roku.

Otóż w czasie procesu beatyfikacyjnego ks. Aleksandra Woźnego, którego faza diecezjalna odbyła się w Poznaniu w latach 2013–2015, a faza rzymska w latach 2015–2022²², wykazano jego heroiczną praktykę cnót teologalnych, kardynalnych i im pokrewnych, w tym teologalnej cnoty nadziei.

UDOWADNIANIE PROCESOWE

Sprawa beatyfikacyjna i kanonizacyjna zawiera elementy merytoryczne (fakt do udowodnienia) i formalne (postępowanie zwane procedu-

²⁰ H. Misztal, *Prawo kanonizacyjne*, Lublin 2003, s. 619; por. A. Casieri, *Postulatorum vademecum*, Romae 1985, s. 11; *Le Cause dei Santi. Sussidio per lo Studium*, eds. V. Criscuolo, C. Pellegrino, R.J. Sarno, Città del Vaticano 2018, s. 669.

²¹ Obszernie na temat jego heroicznej praktyki cnót teologalnych pisał m.in. postulator w procesie beatyfikacyjnym, ks. W. Mueller (*Heroism of the theological virtues: faith, hope and love in the light of the beatification process of the Servant of God, Rev. Aleksander Woźny*, „Seminare” 43 (2022) 4, s. 71–82).

²² *Posnaniensis. Beatificationis et Canonizationis Servi Dei Alexabdra Woźny sacerdoti dioecessani (1910–1983). Positio super vita, virtutibus et fama sanctitatis*, Romae 2019 [dalej: *Positio*], s. 3–5.

ra)²³. Natura spraw beatyfikacyjnych i kanonizacyjnych składa się z elementów teologicznych i czysto proceduralnych. Przedmiot dowodzenia w sprawach potwierdzenia świętości polegającej na praktyce cnót w stopniu heroicznym stanowi rzeczywistość teologiczną, jednak do jej udowodnienia teologia nie wystarcza. Stosuje się więc procedurę analogiczną do procesu kanonicznego, zgodnie z wytycznymi Kodeksu Prawa Kanonicznego, co ma szczególne odniesienie do kanonów dotyczących przesłuchania świadków, gromadzenia dowodów, kompetencji notariuszy itd.²⁴

Na podstawie zeznań naocznych świadków życia ks. Aleksandra Woźnego, przesłuchanych zgodnie z wytycznymi prawa, oraz jego pism, zapisów kronikarskich i innych, a nadto zgromadzonych urzędowo dokumentów, udowodniono, że w jego życiu właśnie nadzieja dała mu zapewnienie, iż to, co uczynił dobrego na ziemi, Bóg w niebie odda mu jako nagrodę.

Nadziei ks. Woźny uczył się od najmłodszych lat. Jego bolesnym doświadczeniem była śmierć matki, kiedy miał dwanaście lat. Nie załamał się, nie popadł w rozpacz, ale w duchu nadziei pozwolił prowadzić się łasce kapłańskiego powołania. Właśnie jako kleryk w seminarium w Gnieźnie 26 października 1929 roku w swoim pamiętniku napisał słowa, które są przejawem jego wielkiej, chrześcijańskiej nadziei:

Wyrzeknę się dóbr ziemskich – za jedyne dobro swoje Boga uważać będę. W Nim tylko nadzieja, On mi kiedyś będzie zapłatą zbytnio wielką. [...] Panie, Ty mnie teraz widzisz. Ty mnie te słowa w myśli wzbudzasz. W Tobie cała moja nadzieja!²⁵

I dodawał po łacinie: „Dominus pars haereditatis meae e calicis mei. Tu es qui restitues haereditatem meam mihi. Amen”²⁶.

Ksiądz Woźny zawsze ufał w dobroć Bożą i w skuteczność męki Chrystusa. Wierzył, że dzięki miłosierdziu Bożemu nie utraci łaski uświęcającej, ale wytrwa do końca, a Bóg da mu siły, będzie pobudzał do dobrego i doprowadzi go do nieba. Tak rozumiana chrześcijańska nadzieja pomagała ks. Woźnemu również przezwyciężać utrapienia i spodziewać się prawdziwej realnej pociechy od Boga. Tylko opierając się na nadziei, ks. Aleksander zdołał przezwyciężyć różnego rodzaju przeciwności, także te

²³ Zob. H. Misztal, *Kanonizacyjne potwierdzenie świętości*, „Studia Nauk Teologicznych PAN. Świętość” (2011–2012) 6–7, s. 51.

²⁴ Szerzej zob. H. Misztal, *Zastosowanie norm Kodeksu Prawa Kanonicznego do postępowania w sprawach kanonizacyjnych*, „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne” 34 (2001), s. 154–172.

²⁵ *Positio*, s. 25.

²⁶ Tamże.

w życiu wewnętrznym, w relacji do bliźnich, w sprawach wynikających z ludzkiej niedoskonałości, nędzy czy skłonności do grzechów. Świadectwem tej właśnie nadziei są listy z Dachau, gdzie był więźniem w latach 1940–1945. Zacytujmy:

Proszę was wszystkich: pamiętajcie o mnie, ale bez nadmiernego zmartwienia, raczej z nadzieją. Bóg wszechmogący wychodzi na różne sposoby naprzeciw tych, którzy szukają Go z pokorą i Go kochają, i czyni to na różne sposoby. Czy nie doświadczylismy przecież tego my wszyscy?²⁷

Nieco później sługa Boży pisał: „Jest czymś cudownym, jak nadzieja dodaje otuchy człowiekowi słabemu i smutnemu”²⁸.

Doczekawszy zakończenia drugiej wojny światowej i powróciwszy do Poznania, ks. Woźny był siewcą cnoty nadziei w swojej pracy duszpasterskiej, nacechowanej postawą służby i miłości, w duchu duchowego dziecięctwa św. Teresy od Dzieciatka Jezus, w której *Dziejach duszy* rozczytywał się nawet w obozie²⁹. Zaufanie Bożej Opatrzności było cechą wyróżniającą go spośród innych duchownych. Nie kierował się ambicjami, nie przypisywał sobie żadnych zasług, we wszystkim widząc działanie Boże. Podtrzymywał innych w nadziei, zapewniając, że Bóg pragnie szczęścia każdego człowieka. Świadkowie w jego procesie beatyfikacyjnym zeznawali:

[...] z całej jego postawy i nauczania wynikała cnota chrześcijańskiej nadziei. Nie przykładął wagi do rzeczy materialnych, tego świata, żył skromnie, sprawy doczesne nie zatrzymywały go w jego drodze do Boga. Wzbudzał i umacniał nadzieję w innych³⁰.

Czy:

Dodawał otuchy osobom zdesperowanym, tym, którzy przeżywali trudne chwile. Krzewił w nich nadzieję. Także wobec własnej śmierci nie objawiał niepokoju, ale nadzieję na spotkanie z Bogiem³¹.

²⁷ Tamże.

²⁸ Tamże.

²⁹ Zob. S.T. Praškiewicz, *Żyli w szkole św. Teresy: ks. Aleksander Woźny (1919–1983)*, „Teresa z Lisieux” (2021) 19, s. 41–42.

³⁰ *Positio, Summarium Testium*, s. 218, § 318.

³¹ Tamże, s. 99, § 12.

A także:

Wszelka jego działalność miała odniesienie do wieczności. [...] Wieczność była celem jego życia i tak też pouczał wiernych. [...] Polecał wszystkie trudne sprawy Matce Bożej i Jej je zawierał. Pragnął zawsze zjednoczenia z Chrystusem i przypominał często, że prawdziwe życie będzie dopiero po śmierci. Tym samym umacniał nadzieję u innych. W obliczu śmierci oczekiwał na spotkanie z Chrystusem³².

Nadzieję, rozumianą zawsze w kluczu nadprzyrodzonym, wszczepiał także w serca osób, z którymi korespondował. W jego listach czytamy między innymi: „Ufaj Bogu i bądź przekonana, że wszystko, co przeżywasz, może cię doprowadzić do chwały w niebie, dzięki Bożemu Miłosierdziu”³³.

Z listu, jaki skierował z okazji Bożego Narodzenia do chorych parafian (nie znamy roku), przebija całkowita ufność w dobroć Bożą i zobowiązanie do współpracy, z zachętą, aby potrafili łączyć swe cierpienia z krzyżem Chrystusa, dla zbawienia swojego i bliźnich, co winno im dawać nadzieję³⁴.

Z kolei w kazaniu podsumowującym rok 1967, mówiąc o sądzie szczegółowym po śmierci i ukazując braki swoje i parafian, kończy akcentem napęniającym wszystkich nadzieją życia wiecznego, zachęcając równocześnie do poprawy życia i praktyki sakramentów³⁵.

Patrząc na życie i na posługę, nietrudno dostrzec ową *connexio virtutum*, o jakiej mówiliśmy wcześniej. Zauważali to już świadkowie jego życia, którzy zeznawali przed trybunałem kościelnym. Pytani o jego wiarę, spontanicznie w powiązaniu z nią mówili o cnocie nadziei i miłości:

Sługa Boży był człowiekiem wiary, i to wiary głębokiej i bezgranicznej. To sprawiło, że ufał Bogu jak dziecko ufa swojemu ojcu. Taką postawę prezentował we wszystkich okolicznościach swego życia. [...] Promieniował wiarą i wręcz dziecięcą ufnością, co prowadziło go do życia miłością względem Boga i ludzi i darzenia ich pełnym zaufaniem w swej posłudze duszpasterskiej³⁶.

Nie mogło być inaczej, bo kto wierzy w Boga, nie może Go nie kochać i nie może też nie wzbudzać ufności w Jego miłość i miłosierdzie. Jeden ze

³² Tamże, s. 112, § 47.

³³ *Positio*, s. 27.

³⁴ *Summarium Documentorum*, Doc. 24, s. 294.

³⁵ Zob. tamże, Doc. 26, s. 297–299.

³⁶ *Summarium Testium*, s. 228, § 341.

świadków podkreślał: „Wiara ks. Woźnego była wiarą dziecka, prostą, ale głęboką. On nie miał żadnych wątpliwości, zaufał Panu Bogu we wszystkim i rozsiewał wokół siebie Bożą miłość”³⁷.

OCENA TEOLOGICZNA

Na temat praktyki cnót ks. Woźnego urzędowo wypowiedzieli się konsultorzy teolodzy Dykasterii Spraw Kanonizacyjnych, a później kardynałowie i biskupi, członkowie tejże Dykasterii.

Pierwsi – w liczbie ośmiu – obradowali 1 lutego 2022 roku pod przewodnictwem (i z prawem głosu) generalnego promotora wiary, zwanego potocznie „advokatem diabła” (*advocatus diaboli*). Ich opinie były wszystkie pozytywne. W odniesieniu do cnoty nadziei jeden z nich wymownie podkreślił:

Sługa Boży już w dzieciństwie nauczył się praktykowania cnoty nadziei. Gdy miał 12 lat, dotknęło go przykre doświadczenie śmierci matki. Nie poddał się, nie popadł w rozpacz – przeciwnie, pozwolił się prowadzić łasce powołania kapłańskiego.

W swoich rozważaniach ks. Woźny wielokrotnie odnosił się do cnoty nadziei [...] i zawsze ufał dobroci Bożej i skuteczności męki Chrystusa. Nadzieja chrześcijańska pomogła mu przezwyciężyć liczne przeciwności i ufać w prawdziwą pociechę, jaką daje doświadczenie Boga w duszy. Sługa Boży był przepełniony chrześcijańską nadzieją życia wiecznego. Rozumiał osiągnięcie zbawienia jako owoc przyjmowania Bożej woli³⁸.

Albo:

Sługa Boży był zawsze człowiekiem pogodnym. Szczególnie wobec napotykanych trudności był przykładem wielkiego zaufania Bożej Opatrzności. [...] Wzbudzał nadzieję także w sercach wiernych, którym posługiwał³⁹.

Z kolei kardynał ponens – a był nim nasz rodak Stanisław Ryłko, dziś emerytowany archiprezbiter bazyliki Santa Maria Maggiore – przedsta-

³⁷ Tamże, s. 207, § 288.

³⁸ *Posnaniensis. Beatificationis et Canonizationis Servi Dei Alexandri Woźny sacerdotis dioecessani (1910–1983). Relatio et vota Congressus peculiaris super virtutibus, die 1 february an. 2022 habiti*, Romae 2022, *Votum I*, s. 19–20.

³⁹ Tamże, *Votum II*, s. 37.

wiając praktykę cnót przez służę Bożego w stopniu ponadprzeciętnym na zebraniu kardynałów i biskupów, które odbyło się 8 listopada 2022 roku, mówił:

Jak stwierdza jedna z kobiet, świadek w procesie diecezjalnym, „napotykając liczne trudności, służa Boży pokładał zawsze nadzieję w Bogu. Nie widziałam go nigdy załamane go”. Nadzieja w przypadku ks. Woźnego przejawiała się także w tym, że zawsze był pełen ufności w Bożą pomoc, jak również w jego gorliwym poszukiwaniu zawsze nowych metod duszpasterskich, by przyprowadzać do Boga jak największą możliwie liczbę parafian⁴⁰.

Jeden z kardynałów, członków Dykasterii Spraw Kanonizacyjnych, na tym samym zebraniu w odniesieniu do cnoty nadziei zaznaczył:

Służa Boży przezwyciężył próbę wiary, jakiej był poddany w nazistowskim obozie koncentracyjnym i w więzieniu komunistycznym; dzięki cnotcie nadziei potrafił sprostać wszelkim przeciwnościom, umacniając w niej także innych; to nadzieja popychała go do gorliwości w duszpasterstwie⁴¹.

W końcu wspomniany dekret heroicznego cnót służi Bożego z 17 grudnia 2022 roku stwierdza, że jego życie duchowe

[...] było przeniknięte żywą wiarą i nieustanną nadzieją, zdolną utwierdzać w dobrym, pocieszać i dodawać otuchy. Doznawszy trudnych doświadczeń życia, poznał prawdziwe znaczenie wytrwałości, sprawiedliwości, przebaczenia swoim wrogom, które praktykował aż do granic możliwości⁴².

ZAKOŃCZENIE

W akcie beatyfikacji czy kanonizacji nowi błogosławieni i święci przedstawiani są jako wzory do naśladowania także w odniesieniu do cnoty na-

⁴⁰ *Posnaniensis. Beatificationis et Canonizationis Servi Dei Alexandri Woźny sacerdotis dioecessani (1910–1983). Votum Ponentis, S.E. Card. Stanislai Rylko, Romae, 8 mensis novembris a. D. 2022, s. 4.*

⁴¹ *Posnaniensis. Beatificationis et Canonizationis Servi Dei Alexandri Woźny sacerdotis dioecessani (1910–1983). Suffragia Patrum, Romae, 8 mensis novembris a. D. 2022, Votum I, s. 1.*

⁴² *Posnaniensis. Beatificationis et Canonizationis Servi Dei Alexandri Woźny sacerdotis dioecessani (1910–1983). Decretum super virtutibus, Romae 2022, s. 4.*

dziei, „najmłodszej siostry” cnót teologalnych⁴³, która jest „kotwicą duszy” (Hbr 6,19–20), zbroją w walce (por. 1 Tes 5,8), źródłem radości nawet w próbie (por. Rz 12,12). Święci i błogosławieni ukazują, że cierpienie, prześladowanie i ubóstwo prowadzą do Królestwa. Badając niejako urzędowo w mojej codziennej pracy w Dykasterii Spraw Kanonizacyjnych praktykowanie cnoty nadziei przez kandydatów do chwały ołtarzy, mogę podać liczne przykłady, w czym ta praktyka najczęściej się przejawia: w zawierzeniu woli Bożej⁴⁴, w przyjęciu cierpienia i choroby⁴⁵, w wytrwałości mimo prześladowań⁴⁶, w karmieniu się modlitwą i sakramentami, zwłaszcza Eucharystią⁴⁷, w podejmowanym apostołstwie i służbie bliżnim⁴⁸, w budowaniu pokoju i pojednania⁴⁹, w codziennym optymizmie i pozytywnym podchodzeniu do życia⁵⁰, w pogodnym, ufnym oczekiwaniu na śmierć, widzianą jako ostateczne spotkanie z Bogiem i życie wieczne w niebie⁵¹. Nadzieja w życiu sług i służebnic Bożych czyni z ich modlitwy szkołę nadziei⁵²,

⁴³ Por. Ch. Péguy, *Il portico del mistero della seconda virtù*, „I Misteri” 1997, s. 180–183; <https://pl.aleteia.org/2017/11/23/nadzieja-zapomniana-siostra-wiary-i-milosci/> [dostęp: 4.09.2025].

⁴⁴ Ks. Adolf Kajpr: *Pragensis. Beatificationis et Canonizationis Servi Dei Servi Dei Adolphi Kajpr, sacerdotis professi Societatis Iesu († 17.IX.1959). Positio super martyrio*, Romae 2025, s. 362, § 44.

⁴⁵ Cunegunda Siwiec: *Cracoviensis. Beatificationis et Canonizationis Servae Dei Cunegundis Siwiec, christifidelis laicae ex Ordine Saeculari Carmelitarum Discalceatorum (1876–1955). Positio super vita, virtutibus et fama sanctitatis*, Romae 2016, s. 94, § 12.

⁴⁶ Ks. Kazimierz Aleksander Hamerszmit: *Liccanensis. Beatificationis et Canonizationis Servi Dei Casimiri Alexandri Hamerszmit, sacerdotis dioecesanii (1916–1996). Positio super vita, virtutibus et fama sanctitatis*, Romae 2024, s. 101, § 23, ad 10.

⁴⁷ Ks. Henryk Videsott: *Bauzanensis-Brixienensis. Beatificationis et Canonizationis Servi Dei Henrici Videsott, sacerdotis dioecesanii (1912–1999). Positio super vita, virtutibus et fama sanctitatis*, Romae 2025, *Informatio*, s. 28–29.

⁴⁸ Ks. Aleksander Zienkiewicz: *Wratislaviensis. Beatificationis et Canonizationis Servi Dei Casimiri Alexandri Zienkiewicz, sacerdotis dioecesanii (1916–1996). Positio super vita, virtutibus et fama sanctitatis*, Romae 2024, s. 196, § 172.

⁴⁹ Janina Woynarowska: *Cracoviensis. Beatificationis et Canonizationis Servae Dei Ioannulae Woynarowska, christifidelis laicae (1923–1979). Positio super vita, virtutibus et fama sanctitatis*, Romae 2016, s. 343, § 938.

⁵⁰ Br. Anté Tomičić: *Fluminensis. Beatificationis et Canonizationis Servi Dei Casimiri Antonii Tomičić, laici professi O.F.M.Cap. (1901–1981). Positio super vita, virtutibus et fama sanctitatis*, Romae 2021, s. 121, § 223.

⁵¹ S. Stanisława Samulowska: *Varmiensis. Beatificationis et Canonizationis Servae Dei Stanislae Samulowska, Societatis Filiarum a Caritate (1865–1950). Positio super vita, virtutibus et fama sanctitatis*, Romae 2023, s. 167, Doc. 25.

⁵² S. Hilaria Główczyńska: *Częstochoviensis. Beatificationis et Canonizationis Servae Dei Hilariae Emiliae Główczyńska, Sororis professa Congregationis Parvarum Sororum Immaculati Cordis Mariae (1877–1939). Positio super vita, virtutibus et fama sanctitatis*, Romae 2020, s. 181, § 93.

zakorzenia pasterzy Kościoła w Chrystusie, Dobrym Pasterzu⁵³, przemienia cierpienie w miłość i daje optymizm⁵⁴, pozwala i dopomaga osiągać zwycięstwo w próbach duchowych⁵⁵, a w codzienności żyć w prostocie i pokorze⁵⁶, a nade wszystko w bezgranicznym zaufaniu Opatrzności⁵⁷, oraz dobrze przygotować się na śmierć⁵⁸.

Oto szeroki wachlarz możliwości praktyki tej cnoty: nadzieja jest nie tylko oczekiwaniem, ale żywą siłą, która kształtuje postawy świętych. To ona sprawia, że w cierpieniu pojawia się radość, w próbie – cierpliwość, a w chwili śmierci – pokój i ufność. Dlatego Benedykt XVI w encyklice *Spe salvi* mógł stwierdzić, że zdolność do heroicznego życia zależy „od miary nadziei, jaką nosimy w sobie i na jakiej budujemy. Święci, ponieważ byli pełni wielkiej nadziei, potrafili przejść wielką drogę »bycia-człowiekiem« w taki sposób, jak to przed nami zrobił Chrystus”⁵⁹.

A beatyfikowany kilka miesięcy temu polski kapłan męczennik, ks. Stanisław Streich, także związany z tym miejscem, bo był kleryk gnieźnieńskiego seminarium, właśnie jeszcze jako alumn w jednym ze swoich listów napisał: „Możemy zawsze cieszyć się nadzieją, że lepiej niż tu na ziemi będzie w przyszłym życiu. Jakże nieszczęśliwym musi być ten, kto – zaślepiony w swoim sercu – uważa, że wszystko kończy się ze śmiercią”⁶⁰.

⁵³ Abp. Eduard Proffittlich: *Administrationis Apostolicae Estoniensis. Beatificationis et Canonizationis Servi Dei Eduardi Proffittlich e Societate Iesu [...]*, *Administratoris Apostolici Estoniensis* († 22.II.1942). *Positio super martyrio*, Romae 2023, s. 292, Doc. 24.

⁵⁴ Ks. Alfons Lipniunas: *Beatificationis et Canonizationis Servi Dei Servi Dei Alfonsi Lipniunas, sacerdotis diocesani* († 28.III.1945). *Positio super martyrio*, Romae 2025, s. 505, Doc. 64.

⁵⁵ Rozalia Celakówna: *Cracoviensis. Beatificationis et Canonizationis Servae Dei Rosaliae Celak, christifidelis laicae* (1901–1944). *Positio super vita, virtutibus et fama sanctitatis*, Romae 2018, s. 225, § 182.

⁵⁶ Br. Joachim Ramognino: *Aquensis. Beatificationis et Canonizationis Servi Dei Ioachimi a Regina Pacis [...]* *Ramognino, laici professi O.C.D. (1890–1985)*. *Positio super vita, virtutibus et fama sanctitatis*, Romae 2021, *Informatio*, s. 20–29.

⁵⁷ S. Maria Antonina Mirska: zaufanie to wyraziła nawet w nazwie założonego przez siebie Zgromadzenia Sióstr Bożej Opatrzności: *Premislensis. Beatificationis et Canonizationis Servae Dei Mariae Antoninae Mirska, Fudatricis Congregationis Sororum Divinae Providentiae* (1822–1905). *Positio super vita, virtutibus et fama sanctitatis*, Romae 2025, *Informatio*, s. 57–59.

⁵⁸ Ks. Konstantyn Vendrame: *Shilogensis. Beatificationis et Canonizationis Servi Dei Constantini Vendrame, sacerdotis professi S.D.B. (1893–1957)*. *Positio super vita, virtutibus et fama sanctitatis*, Romae 2023, *Informatio*, s. 40–41.

⁵⁹ Benedykt XVI, *Spe salvi*, nr 39.

⁶⁰ *Posnaniensis. Beatificationis et Canonizationis Servi Dei Servi Dei Stanislai Streich, sacerdotis dioecesani* († 27.II.1938). *Positio super martyrio*, Romae 2022, *Informatio*, s. 152.

BIBLIOGRAFIA

Dokumenty Kościoła

- Benedictus XIV (Prosper de Lambertinis), *De Servorum Dei Beatificatione et Beatorum Canonizatione*, Nova editio, t. III/1, Città del Vaticano 2015.
- Benedictus XVI, *Litterae encyclicae „Spe salvi”*, „Acta Apostolicae Sedis” 99 (2007), s. 985–1027.
- Congregatio de Causis Sanctorum, *Instructio „Sanctorum Mater” ad peragendas inquisitiones dioecesanarum vel eparchiales de Causis Sanctorum*, „Acta Apostolicae Sedis” 99 (2007), s. 465–517.
- Franciscus, *Adhortatio apostolica „Evangelii gaudium”*, „Acta Apostolicae Sedis” 105 (2013), s. 1019–1139.
- Franciscus, *Litterae apostolicae motu proprio datae „Maiorem hac dilectionem” de oblatione vitae*, „Acta Apostolicae Sedis” 109 (2017), s. 831–834.
- Franciscus, *Bulla indictionis Iubilaei Ordinarii Anni MMXXV „Spes non confundit”*, „Acta Apostolicae Sedis” 116 (2024), s. 647–665.
- Joannes Paulus II, *Constitutio Apostolica „Divinus perfectionis Magister”*, „Acta Apostolicae Sedis” 75 (1983), s. 349–355.
- Katechizm Kościoła katolickiego*, Pallottinum 1994.

Dokumentacja procesów beatyfikacyjnych

- Administration Apostolicae Estoniensis. Beatificationis et Canonizationis Servi Dei Eduardi Profitlich e Societate Iesu [...]. Administratoris Apostolici Estoniensis († 22.II.1942). Positio super martyrio*, Romae 2023.
- Aquensis. Beatificationis et Canonizationis Servi Dei Ioachimi a Regina Pacis [...] Ramognino, laici professi O.C.D. (1890–1985). Positio super vita, virtutibus et fama sanctitatis*, Romae 2021.
- Bauzanensis-Brixiensis. Beatificationis et Canonizationis Servi Dei Henrici Videsott, sacerdotis dioecesanii (1912–1999). Positio super vita, virtutibus et fama sanctitatis*, Romae 2025.
- Beatificationis et Canonizationis Servi Dei Servi Dei Alfonsi Lipniunas, sacerdotis dioecesanii († 28.III.1945). Positio super martyrio*, Romae 2025.
- Cracoviensis. Beatificationis et Canonizationis Servae Dei Cunegundis Siwiec, christifidelis laicae ex Ordine Saeculari Carmelitarum Discalceatorum (1876–1955). Positio super vita, virtutibus et fama sanctitatis*, Romae 2016.
- Cracoviensis. Beatificationis et Canonizationis Servae Dei Ioannulae Woynarowska, christifidelis laicae (1923–1979). Positio super vita, virtutibus et fama sanctitatis*, Romae 2016.
- Cracoviensis. Beatificationis et Canonizationis Servae Dei Rosaliae Celak, christifidelis laicae (1901–1944). Positio super vita, virtutibus et fama sanctitatis*, Romae 2018.

- Częstochoviensis. Beatificationis et Canonizationis Servae Dei Hilariae Emiliae Głóczyńska, Sororis professae Congregationis Parvarum Sororum Immaculatii Cordis Mariae (1877–1939). Positio super vita, virtutibus et fama sanctitatis, Romae 2020.*
- Fluminensis. Beatificationis et Canonizationis Servi Dei Casimiri Antonii Tomičič, laici professi O.F.M.Cap. (1901–1981). Positio super vita, virtutibus et fama sanctitatis, Romae 2021.*
- Liccanensis. Beatificationis et Canonizationis Servi Dei Casimiri Alexandri Hamerszmit, sacerdotis dioecesanii (1916–1996). Positio super vita, virtutibus et fama sanctitatis, Romae 2024.*
- Posnaniensis. Beatificationis et Canonizationis Servi Dei Alexandri Woźny sacerdotis dioecesanii (1910–1983). Decretum super virtutibus, Romae 2022.*
- Posnaniensis. Beatificationis et Canonizationis Servi Dei Alexandri Woźny sacerdotis dioecesanii (1910–1983). Relatio et vota Congressus peculiaris super virtutibus, die 1 february an. 2022 habiti, Romae 2022.*
- Posnaniensis. Beatificationis et Canonizationis Servi Dei Alexandri Woźny sacerdotis dioecesanii (1910–1983). Votum Ponentis, S.E. Card. Stanislai Rylko, Romae, 8 mensis novembris a. D. 2022.*
- Posnaniensis. Beatificationis et Canonizationis Servi Dei Alexandri Woźny sacerdotis dioecesanii (1910–1983). Suffragia Patrum, Romae, 8 mensis novembris a. D. 2022.*
- Posnaniensis. Beatificationis et Canonizationis Servi Dei Stanislai Streich, sacerdotis dioecesanii († 27.II.1938). Positio super martyrio, Romae 2022.*
- Pragensis. Beatificationis et Canonizationis Servi Dei Adolphi Kajpr, sacerdotis professi Societatis Iesu († 17.IX.1959). Positio super martyrio, Romae 2025.*
- Premislensis. Beatificationis et Canonizationis Servae Dei Mariae Antoninae Mirska, Fundatricis Congregationis Sororum Divinae Providentiae (1822–1905). Positio super vita, virtutibus et fama sanctitatis, Romae 2025.*
- Shilogensis. Beatificationis et Canonizationis Servi Dei Constantini Vendrame, sacerdotis professi S.D.B. (1893–1957). Positio super vita, virtutibus et fama sanctitatis, Romae 2023.*
- Varmiensis. Beatificationis et Canonizationis Servae Dei Stanislavae Samulowska, Societatis Filiarum a Caritate (1865–1950). Positio super vita, virtutibus et fama sanctitatis, Romae 2023.*
- Wratislaviensis. Beatificationis et Canonizationis Servi Dei Casimiri Alexandri Zienkiewicz, sacerdotis dioecesanii (1916–1996). Positio super vita, virtutibus et fama sanctitatis, Romae 2024, s. 196, § 172.*

Studia

- Bartolucci M., *Una quarta via per la beatificazione*, w: Congregazione delle Cause dei Santi, *L'offerta della vita nelle Cause dei Santi. Motu proprio „Maiorem hac dilectionem” di Papa Francesco. Testo e commento*, Città del Vaticano 2017, s. 91–96.

- Casieri A., *Postulatorum vademecum*, Romae 1985.
- Le Cause dei Santi. Sussidio per lo Studium*, eds. V. Criscuolo, C. Pellegrino, R.J. Sarno, Città del Vaticano 2018.
- Delewski Ł., *Teologiczne rozumienie nadziei*, „Studia Pelplińskie” (2016) 49, s. 43–55.
- Inglot M., *Ofiarowanie życia jako droga do świętości kanonizowanej według motu proprio papieża Franciszka Maiorem hac dilectionem z 11 lipca 2017 r.*, w: *Prawo i praktyka kanonizacyjna za pontyfikatu papieża Franciszka*, red. L. Fiejdasz-Buczek, Lublin 2019, s. 57–66.
- Kiwior W., *Ofiarowanie życia jako tytuł do beatyfikacji*, w: *W kręgu Świętych i przyszłych Świętych Kościoła, Karmelu i Polski, Świętość Kanonizowana*, red. S.T. Prażkiewicz, Kraków 2021, s. 25–40.
- Misztal H., *Zastosowanie norm Kodeksu Prawa Kanonicznego do postępowania w sprawach kanonizacyjnych*, „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne” 34 (2001), s. 154–172.
- Misztal H., *Prawo kanonizacyjne*, Lublin 2003.
- Misztal H., *Kanoniczne potwierdzenie świętości*, „Studia Nauk Teologicznych PAN. Świętość” (2011–2012) 6–7, s. 51–70.
- Postępowanie beatyfikacyjne na drodze heroiczności cnót*, Świętość Kanonizowana, red. S.T. Prażkiewicz, t. 3, Kraków 2009.
- Postępowanie beatyfikacyjne drogą męczeństwa*, Świętość Kanonizowana, red. S.T. Prażkiewicz, t. 8, Kraków 2012.
- Prażkiewicz S.T., *Nowa droga na ołtarze (Maiorem hac dilectionem)*, „Carolus” (2017) 29, s. 14–15.
- Prażkiewicz S.T., *Żyli w szkole św. Teresy: ks. Aleksander Woźny (1919–1983)*, „Teresa z Lisieux” (2021) 19, s. 41–42.
- Ryłko S., *Historia praktyki kanonizacji, beatyfikacji i kultu świętych i błogosławionych*, Świętość Kanonizowana, red. S.T. Prażkiewicz, t. 1, Kraków 2008, s. 63–72.
- Scąber A., *Procedury kanonizacyjne do pontyfikatu Jana Pawła II*, Świętość Kanonizowana, red. S.T. Prażkiewicz, t. 2, Kraków 2008.
- Sprawy dawne*, Świętość Kanonizowana, red. S.T. Prażkiewicz, t. 7, Kraków 2011.

Netografia

<https://archwwa.pl/wiadomosci/franciszek-kosciol-potrzebuje-nadziei/>.

<https://pl.aleteia.org/2017/11/23/nadzieja-zapomniana-siostra-wiary-i-milosci/>.

<https://pl.aleteia.org/2024/05/08/papiez-franciszek-o-cnocie-nadziei-bog-wybacza-wszystko/>.